

UOT 37.0

Nəzakət İbrahim qızı Zamanova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi
<https://orcid.org/000000240338298>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).25-29](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).25-29)

YAŞIL TƏHSİL – DAVAMLİ ÖYRƏNMƏ VƏ ÖLKƏMİZDƏ YAŞIL YAŞAYIŞ MƏSKƏNİ

Назакаат Ибрагим гызы Заманова
преподаватель Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

ЗЕЛЕНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ЭТО НЕПРЕРЫВНОЕ ОБУЧЕНИЕ И ЗЕЛЕНАЯ ЖИЗНЬ В НАШЕЙ СТРАНЕ

Nazakat Ibrahim Zamanova
teacher at Azerbaijan State Pedagogical University

GREEN EDUCATION – CONTINUOUS LEARNING AND GREEN LIVING IN OUR COUNTRY

Xülasə. Məqalədə yaşıl təhsil davamlı öyrənmə yolu ilə qlobal böhrandan xilas olmağın yollarından bəhs edilir. Bu yolun həllinin qlobal müstəvidə kompleks şəkildə təbiətlə cəmiyyətin qarşılıqlı əlaqəsinin, ekosistemdə tarazlığın saxlanılması ilə mümkün olacağı söylənilmişdir. Ekosistemi qorumaqla “Yaşıl iqtisadiyyat”la yaşıl yaşayış məskəni yaradılması, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə “Ağıllı şəhər”, “Ağıllı kənd” layihələrin həyata keçirilməsi yollarından bəhs edilir.

Açar sözlər: *yaşıl təhsil, davamlı təhsil, yaşıl iqtisadiyyat, ağıllı şəhər*

Аннотация. В статье говорится о путях выхода из мирового кризиса посредством зеленого образования. Обсуждаются пути создания зеленого поселения с «Зеленой экономикой» путем защиты экосистемы, реализации проектов «Умный город» и «Умная деревня» на территориях, освобожденных от оккупации.

Ключевые слова *зеленое образование, устойчивое образование, зеленая экономика, умный город*

Abstract. The article talks about ways to get rid of the global crisis through green education. Ways of creating a green settlement with "Green economy" by protecting the ecosystem, implementing "Smart City" and "Smart Village" projects in the territories freed from occupation are discussed.

Keywords: *green education, sustainable education, green economy, smart city*

*“Biz dünyanı əcdadlarımızdan miras alaraq deyil,
övladlarımızdan borc alırıq”
Cif Sifl*

III minillikdə rəqəmsal dünyada mürəkkəb ekoloji vəziyyət, ətraf mühitə antropogen təsirlərin artan miqyası bəşəriyyət qarşısında duran bir sıra ciddi problemlərin həllini qaçılmaz edib. Texnokratla humanizm arasındakı ziddiyyət, innovativ texnologiyanın kəşfi, tətbiqi insana xidmət deyil onun mühitinin pisləşməsinə səbəb olur. Ekoloji böhran təkcə elmi və texnoloji tə-

rəqqinin nailiyyətləri ilə deyil, ümumiyyətlə təbiətə münasibətdə bir sıra dəyərlərin itirilməsi ilə əlaqələndirilir. Bu baxımdan, təbiətdən istifadədə ekosistemin qorunması planetin hər bir sakinindən tutmuş bütün bəşəriyyətin qarşısında duran qlobal məsələdir. Ekoloji mədəniyyətin formalaşması, evdən ailədən, məktəbdən başlayaraq təhsil sistemi qarşısında ekoloji dəyərlərə

sadiq müasir vətəndaşın formalaşması ciddi bir vəzifə kimi dayanır. Belə ki, “yaşıl təhsil və davamlı öyrənmə” terminlərinin məqsədi ekosistemin qorunmasına xidmət edir.

Yaşıl təhsil (Green Education) ekoloji maarifləndirmə və davamlı həyat tərzilə bağlı bilik və bacarıqların öyrədilməsidir. Məqsəd ətraf mühitin qorunması, resursların səmərəli istifadəsi və ekosistemin tarazlığını qorumaqdır.

Davamlı öyrənmə (Lifelong Learning) isə insanların ömür boyu bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirməsi üçün davamlı təhsil prosesidir. Bu yanaşma insanların həyat boyu yeni bilik və təcrübələr əldə edərək həm şəxsi, həm də peşəkar inkişaflarına təkan verir.

Bu iki anlayışın birləşməsi, insanların ekoloji mövzular haqqında məlumatlılığını artıraraq onların ətraf mühitə daha məsuliyyətli yanaşmasına səbəb olur. Bu, həmçinin fərdlərə və cəmiyyətlərə daha davamlı və yaşıl gələcək qurmaq üçün vacib bilik və bacarıqlar verir.

Yaşadığımız yeganə sığınacağımız “Yer planeti”ndə ekosistemin tarazlığının təmin edilməsi planetin hər bir sakinindən tutmuş, bütün bəşəriyyətin qarşısında duran qlobal problemdir. Vaxt itirmədən tək milli, regional deyil qlobal müstəvidə həllinin axtarılmasını gərəkdir. Belə ki, biomüxtəlifliyi qorumaq həyatı dəstəkləmək və planetin rifahını təmin etmək üçün vacibdir.

Planetdə baş verən iri miqyaslı iqtisadi, siyasi, sosial həmçinin mədəni proseslər müsbət təərəfləri ilə yanaşı bəşəri problemlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Bu problemlərin gərginliyi hər insanın həyatında, bütövlükdə bəşəriyyətin inkişafında əngəllərə səbəb olur. Cəmiyyətdə gərginləşən enerji, xammal, ərzaq, içməli su, çatışmazlığı, ətraf mühitin mühafizəsi və demografik problemlərinin həllinin yollarının vaxt itirmədən axtarılmasını və hərəkətə keçməsinə gərəkdir. Əvvəllər bu təhlükələr lokal olsa da uzun zamandır qlobal müstəviyə keçib, bu baxımdan da bəşəriyyətin sağlam düşüncəli hər bir fərdinin bu problemlərin həllində payı ola bilər, yetər ki, beynəlxalq təşkilatlar, qurumlar məqsədyönlü birgə fəaliyyətləri davamlı və icra etmək əzmində olsun. İnsanların birgə yaşadığı vahid məkan Yer planetinin qorunması, onun sakinlərinin ən müqəddəs borcudur.

Bu baxımdan “Yaşıl şəhər” Avropa Komissiyasının “Şərq Tərəfdaşlığı” Proqramında əsas prioritetlərindən olub 2020-ci ildən son-

rakı dövr üçün nəzərdə tutulmuşdur. Ekoloji vəziyyəti normalardan aşağı olan şəhərlərin problemlərinin həlli istiqamətində, xırda və orta biznesə birbaşa dəstək vasitəsilə dayanıqlı, innovativ, yaşıl və rəqabətli iqtisadiyyatın dəstəklənməsi, kənd ərazilərinin innovativ inkişafı nəzərə alınması tədbirlərini əhatə edir. Həmçinin rəqəmsal dayanıqlı şəhər mobilliyi və tullantıların idarə olunması da bu layihədə yer alır.

Azərbaycan Respublikasının prezidenti tərəfindən 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”də növbəti onillikdə ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına dair müəyyənləşdirilən strateji hədəflər müəyyən olunmuşdur [1]. Beş əsas milli prioritetlərdən biri olan Azərbaycanın təmiz ətraf mühit və “yaşıl artım” ölkəsi yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Bu layihədə ölkənin perspektiv iqtisadi inkişafı ilə bərabər ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşıllıqların sürətli bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadənin təmin edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu prioritet iki əsas hədəfi – yüksək keyfiyyətli ekoloji mühit və “yaşıl enerji” məkanının yaradılması təşkil edir. Əsas strateji məqsəd, bu hədəflərin reallaşmasını gerçəkləşdirməkdir. Bu strateji məqsədin ən böyük üstünlüyü iqtisadi artımla ekoloji mühitin tarazlığının, ekosistemin qorunmasıdır [9]. Ekoloji cəhətdən təmiz mühitə sahib olmanın yolları, bu mühitin qorunması, resurslardan səmərəli istifadənin təmin edilməsidir. Yaranan ekoloji problemlərin kompleks həlli ətraf mühitə gələ bilən dəyişikliklər hesablanmalı, risklər nəzərə alınmalıdır. Eko sistemin tarazlığını qorumaq şərti ilə, bu prioritetlərə nail olunması ölkəmizdə “yaşıl iqtisadiyyat” məsələsini aktuallaşdırır. Ekosistemlərin gücləndirilməsi uzunmüddətli davamlılığı və sağlamlığı təmin etmək üçün mühafizəni, davamlı inkişafı, ictimaiyyətin cəlb edilməsini və siyasət dəyişikliklərini birləşdirən vahid yanaşma tələb edir. Ekosistemləri gücləndirmək üçün kompleks strategiyalar var:

1. Deqradasiyaya uğramış yaşayış yerlərinin bərpası

Meşələrin bərpası və meşələrin salınması: Meşəsiz ərazilərdə yerli ağacların əkilməsi və təbii yaşayış yerlərinin bərpası, karbonun tutulması və biomüxtəlifliyin təşviqi üçün yeni meşələrin salınması.

Bataqlıqların bərpası: Qurudulmuş və ya pisləşmiş bataqlıq ərazilərin bərpası suyun filtrasiyasını, daşqına nəzarəti yaxşılaşdırır və canlılar üçün böhran yaşayış mühiti təmin edə bilər.

Otlaqların və mərcan riflərinin bərpası: Otlaqların və mərcan riflərinin qorunması və bərpası bu mühitlərə güvənən növlərin dəstəklənməsinə kömək edir.

2. Biomüxtəlifliyin qorunması

Mühafizə olunan ərazilər: Milli parkların, vəhşi təbiət qoruqlarının və dəniz qorunan ərazilərinin (MPA) genişləndirilməsi və düzgün idarə edilməsi böhran növlərinin və yaşayış yerlərinin qorunmasına kömək edir.

Nəqli kəsilməkdə olan növlərin qorunması: Nəqli kəsilməkdə olan növlərin nəqli kəsilməkdən xilas olmaq üçün yetişdirmə proqramlarının və qorunma səylərinin dəstəklənməsi.

3. Davamlı torpaqdan istifadə təcrübələri

Aqromeşəçilik: Ağacların əkinçilik və heyvandarlıq istehsalı ilə inteqrasiyası biomüxtəlifliyin qorunmasına, torpağın sağlamlığının yaxşılaşdırılmasına və karbonun tutulmasına kömək edir.

Üzvi əkinçilik: torpağın sağlamlığını qorumaq, suyun çirklənməsini azaltmaq və canlı təbiəti qorumaq üçün kənd təsərrüfatında sintetik kimyəvi maddələrin istifadəsinin azaldılması.

Davamlı şəhər inkişafı: İstilik adalarını azaltmaq, havanın keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq və şəhər biomüxtəlifliyini dəstəkləmək üçün yaşıl damları, şaquli bağları və şəhər parkları olan yaşıl şəhərlərin yaradılması.

4. Çirklənmənin azaldılması

Plastik tullantıların azaldılması: Plastik istehsalını və tullantılarını azaltmaq üçün siyasətlərin həyata keçirilməsi, təkrar emalın təşviqi və birdəfəlik plastiklərə alternativlərin təşviqi edilməsi.

Kimyəvi axının azaldılması: Su obyektlərinə kimyəvi axını minimuma endirmək, çayların, göllərin və okeanların çirklənməsinin qarşısını almaq üçün pestisidlərin və gübrələrin istifadəsinin tənzimlənməsi.

5. İqlim dəyişikliklərinin azaldılması

Karbonun tutulması: Meşələr, bataqlıq ərazilər və torpaq kimi təbii karbon yuvalarından karbon tutmaq və saxlamaq üçün iqlim dəyişikliyinə təsirlərini azaltmağa kömək etmək.

Bərpa olunan enerji: Qalıq yanacaqlardan bərpa olunan enerji mənbələrinə (günəş, külək,

hidroenergetika) keçid ekosistemin deqradasiyasına töhfə verən istixana qazı emissiyalarını azaldır.

6. İctimai iştirakı və təhsili

İctimai maarifləndirmə kompaniyaları: İctimaların ekosistemlərin əhəmiyyəti və insan hərəkətlərinin ətraf mühitə necə təsiri barədə maarifləndirilməsi davamlı təcrübələri təşviq edir.

Yerli biliyin cəlb edilməsi: Yerli icmaların mühafizə səylərinə cəlb edilməsi, çünki onlar çox vaxt davamlı torpaq və resursların idarə edilməsi üçün vacib olan ənənəvi ekoloji biliklərə malikdirlər.

7. Suyun idarə olunması

Su hövzəsinin mühafizəsi: Suyun keyfiyyətini qorumaq və su axınını tənzimləmək üçün su hövzələrinin ətrafındakı təbii bitki örtüyünün qorunması.

Yağış suyunun yığılması: Ekosistemlər üzərindəki gərginliyi azaltmaq üçün yağış suyunun yığılması kimi davamlı su idarəetmə təcrübələrinin təşviqi edilməsi.

8. İnvaziv növlərə nəzarət

İnvaziv növlərin məhv edilməsi: Yerli biomüxtəlifliyi təhdid edən, ekosistemləri pozan və kənd təsərrüfatına təsir edən invaziv növlərin idarə edilməsi və ya aradan qaldırılması.

9. Dairəvi iqtisadiyyatın təşviqi

Tullantıların resurs təşəbbüsləri: Tullantıların yenidən təyinatlı olduğu və istehsal dövrünə yenidən daxil edildiyi dairəvi iqtisadi modellərin təşviqi, ətraf mühitə təsirin azaldılması.

10. Tədqiqat və monitorinq

Ekosistemin monitorinqi: Ekosistemləri izləmək, dəyişiklikləri aşkar etmək və mühafizə tədbirlərinə rəhbərlik etmək üçün peyk təsvirləri, dronlar və sensorlar kimi texnologiyalardan istifadə.

Elmi tədqiqatın təşviqi: İqlim dəyişikliyinə və insan fəaliyyətinin təsirlərini anlamaq və ekosistemin bərpası üçün həllər tapmaq üçün ekosistemlər və biomüxtəliflik üzrə tədqiqatlara sərmayə qoymaq.

Ekosistemlərin gücləndirilməsi uzunmüddətli davamlılıq və sağlamlığı təmin etmək üçün mühafizəni, davamlı inkişafı, ictimaiyyətin cəlb edilməsini və siyasət dəyişikliklərini birləşdirən vahid yanaşma tələb edir.

Bu baxımdan dünyada 2021-ci ildə Şotlandiyanın Qlazqo şəhərində keçirilmiş İqlim Konfransında (COP 26) Azərbaycan Respublikası qlobal iqlim dəyişmələrinin təsirlərinin

yumşaldılması ilə bağlı yeni təşəbbüslə çıxış edərək, 2050-ci ilə qədər əlavə könüllü öhdəlik kimi emissiyaların 40 faizədək azaldılmasını və işğaldan azad edilmiş ərazilərdə 2050-ci ildə “netto sıfır emissiya” zonasının yaradılması niyyətini bəyan etməsi olmuşdur. 2024 il noyabr ayında keçiriləcək COP-29 beynəlxalq tədbirə ev sahibliyi edəcək.

44 günlük Vətən müharibəsində rəşadətli Azərbaycan ordusu tərəfindən işğaldan azad edilmiş torpaqların bərpa, yenidən qurulması və hər şeyə sıfırdan başlanması bu layihənin çətin, zəhmət, maddi tələb etməsilə bərabər müsbət atributlarının olması da diqqətə çatdırılır. Sıfırdan başlamaq, ərazilərin dirçəldilməsi istiqamətində “yaşıl enerji” zonası, “yaşıl kənd təsərrüfatı”, “yaşıl nəqliyyat”, “ağıllı” şəhərlər, “ağıllı” kəndlər yanaşmalarının tətbiqi, minlərlə hektar sahədə meşələrin bərpa burada 2050-ci ilə qədər “netto sıfır emissiya” hədəfinə çatmaqda böyük rol oynamaqla yanaşı işləri daha arzu olunan şəkildə aparılmasına kömək etmiş olur.[9] Bildiyimiz kimi, qloballaşan dünyada insanların rifah səviyyəsinin artırılması və tələbatlarının ödənilməsində davamlılığın təmin olunması üçün iqtisadi, sosial və ekoloji aspektlərin hər birinin nəzərə alınmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Məhz iqtisadi ədəbiyyatda bu aspektlərə vahid yanaşmanı təmin edən konsepsiya “yaşıl iqtisadiyyat” adlanır. “Yaşıl iqtisadiyyat” ekoloji mühitin təminatçısı ekosistemin tarazlığının saxlanması nəticədə dayanıqlı və insanların arzusunda olduğu yaşıl ekomühitin yaradılmasıdır.

İlk növbədə ən mühüm infrastruktur olan “Yaşıl enerji” zonası – enerji tələbatını alternativ yaşıl enerjiden, bərpa olunan enerji mənbələrindən maksimum istifadə edilməsidir. Az karbonlu nəqliyyat, “yaşıl” binalar, tullantıların idarə olunması, təmiz sənaye, təbii iqlim həlləri, inteqrasiyalı tərəfdaşlıqlar, həmçinin inteqrasiyalı və karbonsuzlaşdırılmış enerji və nəqliyyat sistemlərinin hazırlanması istiqamətində əməkdaşlıq imkanlarının araşdırılması nəzərdə tutulur. Milli Prioritetlərə uyğun olaraq, ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşılıqların sürətli bərpası və artırılması, su ehtiyatlarından və dayanıqlı enerji mənbələrindən səmərəli istifadə təmin ediləcəkdir. Qarşıya qoyulmuş hədəflərə çatmaq üçün Azərbaycanda iqlim dəyişmələrinə təsirlərin azaldılması istiqamətində bərpa olunan

və alternativ enerji mənbələrindən və enerji səmərəli texnologiyalardan istifadənin artırılması, meşə ərazilərinin genişləndirilməsi və s. tədbirlər həyata keçirilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında pilot layihə kimi həyata keçən bu konsepsiya tədricən bütün ərazi üçün düşünülmüşdür.

Xəritə 1. Azərbaycanın iqtisadi rayonları.

“Ağıllı kənd” (Smart Village) və “Ağıllı şəhər” (Smart City) konsepsiyalarının reallaşdırılması texnologiyalarının tətbiqi, həmin ərazilərdə sosial innovasiyaların, kiçik sahibkarlığın inkişafına da şərait yaradacağı və Qarabağ regionunun həm də texnoloji innovasiya-startap mərkəzi kimi də formalaşmasına səbəb olacaq. “Ağıllı kənd” layihəsinin icrasına başlanılıb. “Ağıllı kənd” layihəsi əsasən 5 komponent üzrə aparılır. Bu layihə yaşayış, istehsal, sosial xidmətlər, “Ağıllı kənd təsərrüfatı” və alternativ enerji sahələrini əhatə edilməsi planlaşdırılmışdır. İnşa ediləcək 200 evdən ibarət kəndin enerji tələbatı yalnız alternativ enerji mənbələrindən əldə olunmuşdur. Ümumiyyətlə, “Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” konsepsiyası dünyanın bir çox ölkələrində tətbiq edilməkdədir. Bu konsepsiyalar Azərbaycanda, bütövlükdə dünyada baş verən texnoloji imkanlara, qlobal innovasiyayönlü layihələrin tətbiqi üçün həlledici kimi çıxış edəcək. Bu gün dünya əhalisinin 54%-i şəhərlərdə məskunlaşıb və bu nisbət 2050-ci ilədək 66%-ə çatacağı gözlənilir. Bütün bunların idarə edilməsi sistem halında informasiya texnologiyaları vasitəsilə bulud texnologiyasından istifadə ediləcək. Ərazi idarəetmə formaları bir çox yöndə tullantıların toplanmasından tutmuş, bələdiyyə, icra orqanlarının öz işlərini davam et-

dirməsinə qədər müxtəlif yöndə ola bilər. Bu şəhərlər həm də turizm mərkəzləri kimi fəaliyyət göstərə bilər. Bu da o deməkdir ki, “Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” layihələri gələcəkdə Qarabağın gözəl guşələrinin dünyada daha da tanınmasına kömək edəcək. Bu gün fəxr hissi ilə demək olar ki, “Ağıllı kənd” və “Ağıllı şəhər” layihələri Qarabağda, işğaldan azad olmuş digər ərazilərdə həyata keçirilməkdədir.

Arzu olunan Yaşıl yaşayış məskəninə, yaşıl təhsil davamlı öyrənmə, Yaşıl iqtisadiyyatla nail olmaq olar.

Problemin aktuallığı. Qlobal böhran bəşəriyyətin inkişafını əngəlləyən əsasən antropogen təsirdən və digər təbiət hadisələri nəticəsində baş verir. Böhrandan xilas olmaq kompleks beynəlxalq tədbirlərin vaxt itirmədən həyata keçirilməsinə bağlıdır. Ekosistemin tarazlığının saxlanılması davamlı təhsil, yaşıl təhsil və Yaşıl iqtisadiyyatın yaradılması yolu ilə mümkündür.

Problemin elmi yeniliyi. İlk dəfə olaraq arzu olunan yaşıl yaşayış məskəninə yaradılması yollarının araşdırılmasıdır.

Praktik əhəmiyyəti. Yaşıl yaşayış məskəninə sahib olmaq. Ekosistemi qorumaq evdən və əsasən təhsildən başlayır, bu baxımdan bütün oxuculara faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat:

1. <https://www.geostrategiya.az/news.php?id=187>.
2. "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər". Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 2469 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.
3. <https://e-qanun.az/framework/46813>
4. Azərbaycan Respublikasının milli təhlükəsizlik konsepsiyası, Bakı: 23 may 2007-ci il.
5. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf konsepsiyası. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli 800 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <http://e-qanun.az/framework/25029>
6. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <http://e-qanun.az/framework/34254>
7. Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <http://e-qanun.az/framework/34254>
8. Azərbaycan Respublikasında kommunal xidmətlərin (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz) inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <http://e-qanun.az/framework/34254>
9. Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. <http://e-qanun.az/framework/34254>
10. [//efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ereforms.gov.az/files/publications/pdf/az/b87cb7433650a8abbc72f0324cc1fd71.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ereforms.gov.az/files/publications/pdf/az/b87cb7433650a8abbc72f0324cc1fd71.pdf)

E-mail: znazakat@mail.ru
Redaksiyaya daxil olub: 31.10.2024